

## ЕКСПРЕС-АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНІВ

Одним із першочергових завдань місцевих органів влади на нараді при Президентові України з питань місцевого самоврядування, яка відбулась у серпні 2002 року, було визнано залучення інвестицій.

Кошти інвестуються у конкретне підприємство, організацію. Результати інвестування визначаються цілим рядом загальних макроекономічних, регіональних та галузевих факторів, які створюють відповідні ризики інвестування і впливають на вибір інвестора. Цей вибір залежить від багатьох факторів. Для забезпечення прибутковості вкладених коштів важливим може бути все - від макроекономічних показників до рівня оплати праці працюючих та інше. При цьому для інвестора важливо оцінити й регіональні ризики інвестування. Є досить різні методи оцінки майбутніх ризиків. Серед найбільш розповсюджених – оцінка умов функціонування вкладених коштів на підставі аналізу і екстраполяції на майбутні періоди наявних або минулих умов, їх тенденцій. При цьому визначається динаміка, інтенсивність змін на краще тих показників розвитку регіону, які для даного інвестора є головними для умов функціонування його капіталу. Так, надійніше вкладати кошти у регіон, де більш високі ділова активність, рейтинги корпоративного управління, де функціонує надійна система зв'язку з зовнішнім світом і т.п. Вхідження на регіональний ринок має передбачати оцінку динаміки окремих його галузей, рівня конкуренції, продуктивності праці, структуру галузі, власності та інші показники. Важливо враховувати структуру і рівень зовнішньоекономічних зв'язків регіону, з тим, щоб передбачати можливий вплив світової кон'юнктури на регіональну економіку.

Одна із найбільш відомих методик оцінки інвестиційної привабливості регіонів запропонована Київським інститутом реформ [1]. Проведені з її застосуванням розрахунки показують, що найвищий серед регіонів України рейтинг інвестиційної привабливості має місто Київ. Далі йдуть Дніпропетровська, Донецька, Львівська та Харківська області, але з помітним відривом від лідера і незначною різницею у рейтингах між собою. Найбільш непривабливими для інвесторів виглядають Тернопільська, Хмельницька та Волинська області, рейтинг яких приблизно у 4 рази менший від рейтингу м.Києва [ 1, с.3].

Вказаний рейтинг інвестиційної привабливості регіонів визначався більш ніж по 80 показниках економічного розвитку ділової активності у регіоні, стану фінансової, ринкової, транспортної, телекомунікаційної та інформаційної інфраструктури, розвитку людських ресурсів та діяльності органів місцевої влади у сфері приватного підприємництва, які характеризують умови, можливості для успішності інвестицій.

Автори більшості методик оцінки інвестиційної привабливості регіонів враховують показники, дані щодо яких важко доступні для більшості інвесторів або й зовсім не передбачаються формами статистичної чи внутрішньої господарської звітності. До того ж, кожний інвестор має свою власну точку зору на важливість тих чи інших показників, на їх можливий вплив на майбутні умови функціонування інвестицій і, як правило, обмежується аналізом лише декількох з них. Абсолютна більшість, у першу чергу – дрібні, так звані некваліфіковані інвестори, надають перевагу доступним для них методам оцінки інвестиційних ризиків без складного математичного апарату, з мінімумом оціночних показників та доступністю інформації. Динамічний розвиток інвестиційних процесів визначає актуальність завдання розробки досить точних і простих методів оцінки інвестиційної привабливості регіонів.

Деякі автори пропонують для застосування десятки різних оціночних показників. При цьому потребуються значні витрати коштів і часу для визначення інвестиційної привабливості регіону. До того ж ці розрахунки передбачають застосування складного математичного апарату для визначення часткових, загальних показників, для обґрунтування і аналізу відхилень, розмаху варіації та ін.

Не піддаючи сумніву об'єктивність отриманих розробниками Київського інституту реформ методики рейтингової оцінки результатів, слід зазначити, що дана методика може застосовуватись в основному при спеціальних, глибоких дослідженнях спеціалізованими організаціями. У той же час визначення інвестиційної привабливості є необхідністю для всіх потенційних інвесторів, які мають вільні кошти і визначаються із сферою їх застосування з метою одержання прибутку. Очевидно, що складність пошуку такої маси необхідної інформації для оцінки десятків річних показників, відсутність статистичної інформації по багатьох з цих показників на рівні міста,

району робить неможливою застосування цієї методики більшістю інвесторів. Тому ставиться завдання розробити методичні основи спрощеного методу оцінки інвестиційної привабливості регіону, забезпечити його надійність у порівнянні з іншими методами. При цьому враховується, що показники, які визначають рівень інвестиційної привабливості регіону, можливо розділити на 2 основні групи:

1. Кількісні показники. До них можливо віднести показники індексів обсягів виробництва у регіоні, динаміки розвитку виробництва визначеної групи товарів, послуг, або більш узагальнені агрегатні показники – рівень конкуренції у окремій галузі регіону, структура власності тощо.

2. Якісні показники. До них можливо віднести темпи росту рентабельності виробництва, продуктивності праці, середньогалузевих цін на визначені групи товарів, розвитку ринкової, телекомунікаційної інфраструктури, рейтинг корпоративного управління.

Зручним інструментом аналізу і оцінки, експрес-аналізу інвестиційної привабливості регіонів або регіональних (кластерних) об'єднань підприємств може бути матриця, що наводиться на рис. 1. Будуватись вона може на співставленні кількісних і якісних показників розвитку регіону. Поділ на групи кількісних і якісних показників не означає обов'язкового вибору показників-факторів для аналізу кожної з названих груп. З усього можливого спектру таких показників вибираються ті, що для майбутнього інвестора є найбільш важливими, що мають визначальний вплив на майбутні умови функціонування інвестованих коштів. Для побудови матриці необхідними є дані щодо вибраних показників в цілому по даному регіону або їх середнє значення по підприємствах регіону.



Рис.1. Матриця експрес-аналізу інвестиційної привабливості регіонів

Приведена на рис.1. матриця експрес-аналізу інвестиційної привабливості регіонів побудована по даних регіонів України щодо темпів росту у 1999 році проти 1996 року валової доданої вартості у розрахунку на одну особу (Iв), що містяться у Статистичному щорічнику України за 2001 рік [ 2, с.50], та забезпеченості таксофонами телефонної мережі загального користування у розрахунку на 10 тис. населення (Т), розрахованих на підставі даних із Статистичного щорічника [ 2, с.257, 346].

Для співставлення результатів рейтингової оцінки інвестиційної привабливості регіонів, проведеної Київським інститутом реформ [ 1] і даного експрес-аналізу для прикладу взяті дані за 1999 рік, які мають у рейтингу саме за цей рік.

На матриці показані фактичні дані по найбільш інвестиційно привабливих регіонах, визначених рейтингом [ 1], а саме по місту Києву ( 1 місце у рейтингу – по матриці Iв = 2,18; Т = 4,29), Дніпропетровській ( 2 місце - Iв = 1,50; Т = 3,66), Донецькій ( 3 місце - Iв = 1,55; Т = 2,51), Львівській ( 4 місце - Iв = 1,42; Т = 2,89), Харківській ( 5 місце - Iв = 1,55; Т = 2,89), Одеській ( 6 місце - Iв = 1,56; Т = 5,42) областях, а також по найменш інвестиційно привабливих областях - Тернопільській ( 24 місце - Iв = 1,36; Т = 2,80), Хмельницькій ( 25 місце - Iв = 1,32; Т = 1,85) та Волинській ( 26 місце - Iв = 1,50; Т = 2,30).

Співставний аналіз паведених у рейтингу і на матриці результатів дозволяють зробити деякі висновки:

1. На матриці місце найбільш інвестиційно привабливих регіонів визначається найбільшою віддаленістю від початку координат. Це місце фактично співпадає як у рейтингу, так і на матриці.

2. Більшість із найбільш інвестиційно привабливих областей (Донецька, Харківська, Дніпропетровська) знаходяться поруч з початком координат. Таке їх положення підтверджується висновком із матеріалів рейтингу, що “не слід вважати, що в групі “лідерів” з інвестиційним кліматом все гаразд. Найвищій оцінці, яку дістало м.Київ, за звичною для нас п’ятибальною системою відповідає лише “трійка з плюсом” [ 1, с.2].

3. Матриця може мати окремі складнощі при оцінці інвестиційної привабливості регіонів. Зокрема, місце Донецької, Харківської, Дніпропетровської областей і міста Києва на матриці може розглядатись як дещо занижене із-за застосування показника забезпечення таксофонами всього (міського і сільського) населення, а не забезпечення ними міського населення, яке значно переважає у цих регіонах. У великих містах порівняно невисока кількість таксофонів на 10 тис. населення є об’єктивним явищем, пов’язаним з компактністю проживання. Цей приклад показує, що при виборі показників для аналізу слід враховувати особливості регіонів і для забезпечення більшої об’єктивності аналізу застосовувати групування регіонів.

Матриця дозволяє проводити оцінку інвестиційної привабливості по трьох і більше показниках-факторах. Для цього результат аналізу по двох факторах приймається за один умовний фактор і зіставляється з третім вибраним показником – фактором, або результат аналізу по трьох факторах приймається за один умовний фактор і зіставляється з четвертим вибраним показником-фактором і т.д. Це підвищує об’єктивність оцінки інвестиційної привабливості регіонів, хоча відповідно збільшується і трудомісткість процесу оцінки.

Для більш точного визначення рівня інвестиційної привабливості об’єкта можлива побудова декількох матриць з різними наборами оціночних показників щодо одного й того ж об’єкта інвестування.

Співставний аналіз результатів оцінки інвестиційної привабливості, отриманих з застосуванням запропонованої матриці, рейтингової оцінки, а також деяких інших методик показує, що дана матриця забезпечує необхідну об’єктивність оцінки, близьку до рівня об’єктивності згідно з іншими відомими і широко застосовуваними методиками. Однак застосування матриці значно спрощує розрахунки, знижує їх трудомісткість і наочно представляє результати оцінки. Це підкреслює можливу практичну значимість запропонованого методу для інвесторів, особливо для дрібних, некваліфікованих.

Запропонований експрес-метод визначення інвестиційної привабливості регіонів, кластерних об’єднань підприємств не заперечує важливості інших методів її визначення, у тому числі на підставі тих, що базуються на великій кількості різних показників. Ця методика дозволяє провести укрупнену так звану першу визначальну оцінку. У разі позитивних висновків інвестора оцінка інвестиційної привабливості регіону, об’єднання може бути продовжена і різноманітні показники тільки доповнять уяву інвестора щодо майбутніх конкретних різноманітних умов інвестування у регіон. Дані дослідження можуть бути продовжені розробкою математичного апарату, комп’ютерних програм експрес-аналізу інвестиційної привабливості регіонів, кластерних об’єднань та окремих підприємств.

#### Література:

1. Методика розрахунків рейтингів інвестиційної привабливості регіонів. /Київський Інститут Реформ. Схвалено Мінікономіки України 22.06.2000, № 64-26/547. – 15 с.
2. Статистичний щорічник України за 2001 рік. /Мінстат України/ - К.: Техніка, 2002. – 644 с.